

Ekonomik etki analizine kısa bir bakış

Tarım ve sanayi devrimleri ile bireylerin birbirleri ile olan iktisadi ilişkileri önemli ölçüde artsa da dijital çağ bireyler arası iktisadi etkileşimleri zirveye taşımıştır. Stanley Milgram'ın "Herkes 6 arkadaş kadar uzaksınız!" ana fikrine sahip ünlü sosyal ağ teorisini¹ anımsatacak şekilde günümüzde bireyler birbirlerine ekonomik anlamda da bağlanmıştır. Örneğin, İstanbul'daki bir çiçekçiden satın aldığınız güllerle Antalya'daki bir kitapçıya olan talebi artırıyor olabilirsiniz. Yaptığınız alışverişin ekonomide oluşturduğu bu zincirleme etkiyi ölçmek ise Ekonomik Etki Analizi ile iktisatçılara düşüyor.

Deloitte Ekonomik Danışmanlık Ekibi

Kamil Taşaltın

Kıdemli Müdür
Danışmanlık Hizmetleri
Deloitte Türkiye

Mehmet Günçavdı

Analist
Danışmanlık Hizmetleri
Deloitte Türkiye

Yasemin Satır Çilingir

Müdür
Danışmanlık Hizmetleri
Deloitte Türkiye

H. Ulaş Köylü

Analist
Danışmanlık Hizmetleri
Deloitte Türkiye

Basitçe ekonomik etki analizi, bir projenin, programın, politikanın veya bir işletmenin belirlenen coğrafya üzerindeki iktisadi etkilerini inceleyen bir yöntemdir.

Ekonomik etki analizi ile şirketler yatırım projelerinin, politika yapıcılar kalkınma veya istihdam programlarının yarattığı/yaratacağı etkiyi hesaplayabilirler. Daha ayrıntılı bir düzeyde, ekonomik etki modelleri iki iktisadi senaryoyu modelleyerek çalışır: incelenen ekonomik olayın yaşandığı bir senaryo ve ekonomik olayın meydana gelmediği ayrı bir senaryo. Modellenen iki senaryoyu karşılaştırarak, projenin, işletmelerin veya politikanın bir bölgedeki ekonomik katma değer, kazanç ve istihdam üzerindeki toplam etkisinin tahminlerini oluşturmak mümkündür. Genel olarak ekonomik etki analizinin merkezinde **Girdi - Çıktı yöntemi** olarak bilinen bir tahmin yöntemi yer alır.

¹ Bkz. Small World Experiment - Six Degrees of Separation Theory.

Girdi-çıktı modelleri, yerel ekonomideki endüstrileri bir bütün olarak incelemek ve bir sektörde oluşan ekonomik aktivitenin (talep, istihdam\ verimlilik artışı vb.), bölge ekonomisindeki diğer sektörlerin her birini nasıl etkilediğini tahmin etmek için tasarlanmıştır. Bu hesaba göre ekonomi çok dişli bir çarktır ve farklı sektörler birbiriyle sürekli ilişki halindedir. Örneğin, çoğu zaman "ticari bir gün" olarak adlandırılan Sevgililer Günü'nün ekonomik etkisini sadece çiçekçilerle ya da hediyelik eşya satan dükkanlarla sınırlandıramayız. Sevgililer Günü nedeniyle köşedeki çiçekçinin sattığı güllere olan talep arttığında aslında ne olur? Öncelikle çiçekçi, artan yoğunlukta müşterilere daha hızlı aranjman yapabilmek için bir kişiyi daha istihdam eder ve böylelikle caddedeki toplam istihdamı doğrudan artırmış olur. Bununla birlikte, çiçekçinin, hizmet sürecinde kullanılan kağıt, süs, kurdele ve diğer ürünlerden de daha fazla satın alması gerekecektir. Çiçekçi daha fazla kurdele ve diğer girdilerden satın aldıkça, kurdele üreticileri gibi malların üreticileri, daha fazla işçi işe alarak ve kendi girdilerinin daha fazlasını satın alarak talep artışına cevap vereceklerdir. Genel olarak, gül talebindeki artış, hem çiçekçinin toplam istihdamında doğrudan bir artışa hem de kurdele üreticilerinin toplam istihdamında dolaylı bir artışa yol açacaktır. Sevgililer

Günü dolayısıyla işe alınan çalışanların gelirlerindeki artış ekonomiye tekrar dahil olacak ve yeni iktisadi davranışları tetikleyecektir. Özetle, Sevgililer Günü sadece ticari bir gün olmaktan çıkacak ve farklı sektörleri etkileyen "iktisadi bir güne" dönüşecektir.

Girdi-çıktı modelleri, üç tür ekonomik etkiyi inceleyerek tahminlerini oluşturur. İlk etki, harcama veya ekonomik olayın doğrudan etkisidir. Yeni bir işletme bir şehre yatırım yaptığında, her yıl 100 işçi çalıştırabilir ve her yıl 1 milyon TL mal ve hizmet satabilir. Yeni oluşan 100 istihdam ve 1 milyon TL'lik gelir işletmenin yerel topluluk üzerindeki doğrudan etkisidir. İşletmenin ekonomi üzerinde **dolaylı etki** olarak adlandırılan ikincil bir etkisi daha vardır. Girdi-çıktı modellemesinde dolaylı etki, yeni işletmelerin ticari faaliyetler için mal ve hizmet satın alırken diğer yerel sanayiler üzerinde oluşturduğu etkidir. Ek olarak, doğrudan ve dolaylı etkiler sonucunda işgücüne yeni dâhil olan bireylerin harcama yapabileceği yeni bir gelir oluşur. Bu gelirin harcanması ise ekonomide

Şekil 1: Sevgililer Günü'nde yaratılan ekonomik etki

dinamik bir ilişkiyi tetikler ve ortaya çıkan bu ek istihdamdan kaynaklı harcamalar da üçüncül, yani **tetiklenen etkiyi** doğurur. Sonuç olarak, Girdi-Çıktı modeli; doğrudan, dolaylı ve tetiklenmiş ekonomik etkileri birleştirerek yeni harcamaların yerel ekonomi üzerindeki toplam ekonomik etkisini tahmin eder. Bu tanımlara dayanarak, Şekil 1'de Sevgililer Günü'nün yarattığı ekonomik etki özetlenmiştir.

Peki, her iktisadi davranışın farklı sektörleri etkileme gücü aynı mıdır? Girdi – Çıktı modeli sektörlerin girdilerine ve üretimlerine vakıf olduğu için her bir sektörün oluşturduğu istihdam ve katma değeri nicel olarak hesaplar. Örneğin yazılım sektörünü etkileyen bir yatırım programında yaratılacak katma değer yüksek olabileceken tedarik zinciri boyunca çok fazla istihdamın oluşması beklenemeyebilir. Ancak otomotiv üretimi gibi çeşitli hammaddelere ve çok sayıda işgücüne ihtiyaç duyan bir sektörde yapılan bir yatırımın istihdam bazında daha etkin olması beklenir. Bunlara ek olarak, iktisadi eylemlerden etkilenen sektörlerdeki işgücü verimliliği, üretilen mal ve hizmetlerin sahip olduğu katma değer, ülke veya bölgedeki vergi sistemi gibi harcanabilir geliri etkileyen değişkenler, oluşabilecek toplam etki üzerinde de çeşitliliklere neden olur.

Bir iktisadi eylemin yarattığı toplam etki, stratejik karar alma aşamalarında kullanılan önemli bir ölçüdür. İlk bakışta finansal olarak kârlı görünmeyen stratejik bir karar, aslında beklenenin çok ötesinde bir ekonomik etkiye neden olabilir. Bu nedenle özellikle politika yapımcılar tasarladıkları politikaların maliyetini hesaplarırken ekonomiye olan genel etkisini bilmek ister. İhracat kapasitesi olan bir sektörün temsilcilerinin küresel düzeyde rekabetçiliğini artırmak için devletten yatırım teşviki talep ettiğini varsayalım. Bu

teşvik programı ile ilgili karar vermeden önce, politika yapımcıların sadece teşvikin maliyetini ve doğuracağı yatırım tahminini karşılaştırması yeterli olmayacaktır. Teşvik programının toplam ekonomik etkisini inceleyebilmek için teşvik sonucunda yaratılacak doğrudan, dolaylı ve tetiklenmiş etkilerin hesaplanması gerekir.

Daha geniş ölçekte, ekonomik etki analizi, stratejik karar alma sürecini kapsayan, (1) **mevcut endüstrilerin, şirketlerin, tesislerin ve faaliyet merkezlerinin mevcut ekonomik rolü ve katkısının, (2) önerilen politikaların, programların ve yatırım projelerinin beklenen gelecekteki ekonomik etkilerinin, (3) daha önce uygulanan programların ve projelerin fiili ekonomik etkisinin tespiti** gibi alanlarda kullanılır. Dünya genelinde örneklerle bakıldığında, kamu kuruluşları tasarlanacak politikaların yaratacağı gerçek etkileri tespit etmek ve böylelikle verimli karar alma süreçlerine ulaşmak için ekonomik etki analizini kullanır. Bunun yanı sıra, özel sektör için amaç, özellikle politika yapımcıları ikna etmek; alınacak aksiyonların yerel veya ulusal ekonomiye ne kadar etki yaratacağını göstermektir. Özel sektördeki şirketler, gerek yasal düzenleme önerisinde bulunurken, gerek yapılması planlanan yatırımlar için teşvik alma talebiyle, gerekse kamuoyu desteği oluşturmak için ekonomik etki analizini sıkça destek aracı olarak kullanırlar.

Deloitte Türkiye Ekonomik Danışmanlık Hakkında

Ekonomik etki analizi, iktisadi bilgi ve finansal analiz uzmanlığı gerektiren bir çalışmadır. Deloitte Türkiye Ekonomik Danışmanlık ekibi bu etkileri hesaplayabilecek tecrübeye ve akademik donanımına sahip üyelerden oluşmaktadır. Ekibimizin tamamladığı çalışmalar arasında uluslararası öncü bir teknoloji şirketinin Türkiye'de yarattığı katma değer ve istihdamın belirlenmesi, yapılması planlanan büyük altyapı projelerinin yaratacağı etkilerin ölçülmesi, Türkiye'nin önde gelen sektörlerinden birinin yarattığı istihdam ve ekonomik etki, önde gelen havacılık/ulaştırma şirketinin Türkiye'ye katkısı gibi kamuoyunda ses getirmiş projeler bulunmaktadır. Tamamlanan projelerin bulguları proje amaçları doğrultusunda raporlaştırılmış, kamu kuruluşlarına ve özel sektördeki firmalara sunumlar gerçekleştirilmiştir.